

Latine prädico: quia significat formam natam subijci, & prädicari in propositione.

Terminus syncategorematicus.

Terminus syncategorematicus est, qui significat aliquam rem; non rem; sed modum rei: ut omnia signa, nempe omnis; nullus, &c. Omnis enim significat vniuersalitatē, quæ modus rei est: similiter aduerbia; coniunctiones; casus obliqui substantiuorum; & alia id genus, quæ non possunt esse subiectum, & prädicatum in propositione, termini sunt syncategorematici, syncategorematicus namque idem est; ac eompredicatus: id est; cum alio prädicatur, seu subijcitur, faciens illum aliter significare.

Nota.

Aduerte tamen: quod nomina adiectiua; pronomina; & participia, sunt aliquando categorematice: quando per se in propositione ponuntur: ut in illis: homo est doctus: ipse est homo. Vnde ly, solus, categorematice sumptus non potest dici de Deo: quia dicit Deum esse solam sine personis: bene tamen si syncategorematice sumatur: nempe solus Deus: id est; extra quem non est alius Deus.

Terminus incompletus.

Item: Terminus categorematice, alter est in complexus; alter in simplex: in complexus est dictio simplex, cuius nulla pars significat; quatenus est pars talis dictionis, ut dominus; homo; artemiger, &c. Nam licet partes huius dictionis, dominus, significet: non tamen ut illius partes sunt: sed illi vnici conceptus incomplexus, & simplex in mente correspondet.

Terminus complexus.

Terminus complexus est compositus ex pluribus dictionibus significatiuis, congrue se habentibus, quæ eandem significationem retinent separate, ac coniunctæ; ut homo albus; Petrus, & Paulus: itaque partes termini complexi debent vni; vel in re: quia vna scilicet conuenit alteri a parte rei: ut homo albus; vel quia aliqua copula non verbali vniuntur: ut Petrus, & Paulus: nam, homo est albus, ad secundam operationem pertinet: & iste terminus complexus est triplex: voce tantum: ut Marcus Tullius Cicero; gladius, & ens; re tantum: ut quando vna vox pluribus æquiuocatur: ut nemo; id est; nullus homo: huiusmodi etiam sunt omnia æquiuoca, & analogæ: re & voce simul; ut homo iustus.

Nota tamen: quod termini complexi, & in complexi penes sua significata a parte rei attendi debent. Vnde si a. imponeretur ad significandum hominem iustum; esset terminus complexus apud Logicum, cui duplex conceptus responderet: etiam si apud Grammaticum incomplexus esset.

Terminus concretus.

Item: Terminus diuiditur in concretum, & abstractum: concretus est, qui significat formam dantem esse alteri: ut homo significat humanitatem existentem in supposito: album albedinem existentem in subiecto: vnde significat per modum totius, ex forma, quæ dat esse, & ex eo, cui datur esse: idem enim dicitur concretum, a concernendo: quia præter formam concernit aliud; & forma dicitur significatum formale; & illud, cui datur esse, dicitur materiale.

Concretus concernens suppositum.

Rursus: terminus concretus subdividitur: alius est concernens suppositum, seu singulare, ratione cuius per se stat: ut homo; alius est con-

cernens subiectum, in quo non stat per se, sed in hæret; aut se habet per modum illi in hærentis, & adiacentis, ut album.

Terminus abstractus est, qui præcise significat formam, veluti a subiecto, cui dat esse, separam: atque aded quasi per se stantem, & per modum partis significatam: quod intellige quantum ad modum significandi: licet enim forma illa sit realiter in supposito, seu subiecto: modus tamen significandi termini est quasi formæ separate ab habente illam: ut albedo; humanitas, &c.

Rursus: Terminus abstractus, secundum Doctorem in 1. dist. 5. quæst. 1. est duplex: vnus est abstractus vltimata abstractione: & est, qui significat formam ita abstractam, ut ab ea alia abstrahi non possit: ut ab albedine albedinitas: ab homine humanitas: ab equo equitas, &c. Alter est, non vltimate abstractus, qui significat formam, a qua potest fieri alia abstractio: ut albedo significat formam abstractam a subiecto: non tamen vltimate: quia ab ea albedinitas, siue quidditas albedinis, abstrahi potest.

Item: Terminus diuiditur in absolutum, & connotatum. Absolutus est, qui significat rem per modum per se stantis; & non alteri in hærentis: huiusmodi sunt omnes termini abstracti; & termini concreti, quorum formæ concernunt luppositum, ratione cuius per se stare dicuntur: ut albedo; homo; leo, &c.

Terminus connotatiuus est, qui significat rem per modum alteri in hærentis; cuius modi sunt concreta illa, quorum formæ concernunt subiectum, quibus in hærent: aut concepiuntur; ac si illis in hærent: & hic rursus est duplex: intrinsecus, & extrinsecus: extrinsecus, qui & denominatiuus proprie dicitur, est, cuius significatum formale est accidentale subiecto: ut album; intrinsecus, qui & denominatiuus large appellatur, est, cuius significatum formale est essenziale subiecto: ut sensibile, rationale, &c. Nam licet rationalitas homini non in hæreat: significatur tamen per modum adiacentis. Nec ex hoc velis; denominatiua esse terminos complexos; eum duo significare videatur: non enim æque primo illa significat: quod ad complexorum rationem requiritur, sed formam æque primo, & per se significat; subiectum autem solum connotat: de quo in ante prædicamentis.

Item: Terminus diuiditur in singularem, & communem: singularis est, qui significat rem indiuiduam, & pluribus incommunicabilem: ut Petrus; & omnia nomina propria: & est quadruplex: determinatus, qui rem singularem, & determinatam significat: ut Petrus. Demonstratiuus; & est terminus communis affectus signo rem singularem demonstrante: ut hic homo. Ex hypothesi, seu suppositione; & est terminus communis, qui aliquibus circumstantiis adiunctis supponit aliquo singulari: ut Maria filius: id est; Christus Dominus. Alius denique est terminus singularis vagus, qui significat rem singularem indeterminatam, & vage, id est, vel hæc, vel illam; ut quidam homo significat vnum hominem: non tamen Petrum determinate: ex his autem quatuor solum determinatus, & demonstratiuus dicuntur proprie

Concretus concernens subiectum. Terminus abstractus.

Abstractus vltimata abstractione. Abstractus non vltimate abstractione.

Terminus absolutus.

Terminus connotatiuus.

Nota.

Terminus singularis. Terminus singularis quadruplex.

Terminus communis.

prie singulares: alij vero duo sunt improprie tales.

Terminus communis est, qui significat naturam communem multis diuisiue: ut homo significat naturam humanam, quæ diuisiue Petro, & Ioanni communicabilis est. Dixi notanter, diuisiue, propter istos terminos, Deus, & essentia diuina, qui, licet significant naturam pluribus suppositis communicabilem: non tamen diuisiue: sed vna numero est in illis; & ided sunt termini singulares, vt docet Doctor in primo dist. 4. quæst. 1. Sol autem, & Luna sunt termini communes: quia ex sua impositione, & ex natura sua, non repugnat: vt pluribus diuisiue communicentur.

Terminus vniuocus.

Item: Terminus communis, alter est vniuocus, & alter æquiuocus: vniuocus est, qui significat multa; vt in vna ratione communi conueniunt; vt homo significat omnes homines; vt in natura humana conueniunt.

Terminus æquiuocus.

Terminus æquiuocus est, qui plura sunt: diuersa ratione significat: hoc est: est vna vox habens plura significata: vt canis, qui significat piscem marinum; sydus caeleste, & canem terrestrem. Et iste terminus æquiuocus est duplex: alter a casu, & alter a consilio; æquiuocus a casu qui proprie æquiuocus dicitur, est, qui diuersa ratione, & sine habitudine vnus ad aliud, plura significat: vt canis, vel gallus, qui significat hominem, & auem.

Æquiuocus a consilio.

Æquiuocus a consilio est, qui plura diuersa ratione significat; habita tamen ratione similitudinis; attributionis; seu proportionis: vt homo, respectu hominis viui, & picti; Nero, respectu hominis crudelis, & ipsius Neronis: risus, respectu gaudij hominum; & vitiorum pratorum seu florum; & talis terminus æquiuocus a consilio dicitur; analogus: de quibus in antepredicamentis.

Terminus supra transcens.

Item: Terminus communis adhuc est triplex: limitatus, transcendens; & supra transcendens: supra transcendens est, qui significat rationem communi omnibus entibus; non solum veris, & rebus; sed etiam possibilibus, & imaginarijs: vt imaginabile, intelligibile, &c.

Terminus transcens.

Terminus transcens est, qui significat rationem illimitatam, & omni enti existentem conuenientem; & sunt sex in hac dictione, & euban, contenti: videlicet, res, ens, verum, bonum, aliquid, vnum.

Terminus limitatus.

Terminus limitatus est, qui significat rationem communem, limitatam tamen: & hic quinquæ complex communiter assignatur; nempe genus; species; differentia; proprium; & accidens: de quibus in prædicabilibus.

Terminus collectiuus.

Item: Terminus alius est collectiuus; alius diuisiuus: collectiuus est, qui in numero singulari plura significat: quatenus in vno colliguntur; licet de singularis non prædicetur: vt ciuitas; populus, quamuis multis placeat terminum collectiuum tantum collectionem plurium significare.

Terminus diuisiuus.

Terminus diuisiuus est, qui in numero singulari plura significat, & de singularis illorum dicitur: vt homo significat plures homines; & de quolibet eorum sumpto prædicatur: vt Petrus est homo; Paulus est homo.

Terminus prima intentionis.

Item: Terminus diuiditur in terminum primæ intentionis; & secundæ intentionis. Terminus

primæ intentionis est, qui veras, & reales naturas significat: vt homo, leo, &c.

Terminus secundæ intentionis, est, qui significat secundam intentionem, quæ non est nisi respectus rationis per actum comparatiuum intellectus causatus: vt genus; species; & omnes termini Logicales; & Grammaticales.

Item: terminus alius est finitus; alius infinitus: finitus est, qui significat certam, & nominatam naturam; siue personam: vt homo; & Petrus. Vel aliter; est quilibet terminus non affectus negatione.

Terminus infinitus est, qui nihil determinatum significat: componiturque ex termino finito, & negatione aduerbiali: vt non homo, non Petrus.

Vnde sciendum: quod negatio sumitur dupliciter: neganter; & infinitanter: tunc sumitur neganter: quando negatio non solum afficit nomen: sed etiam in copulam transit: sicque propositio redditur negatiua: nam negatio est malignantis naturæ, quæ quidquid post se inuenit destruit; & eius oppositum reddit. Tunc vero sumitur infinitanter: quando tantum negat nomen, cui coniungitur; & non transit ad negandam copulam: & sic propositio manet affirmatiua: velbi gratia, in hac propositione: non homo currit: si ly, non, sumatur neganter; negatiuam reddit propositionem: vt sit sensus: illud, quod non est homo, non currit: si vero sumatur infinitanter: hunc reddit sensum: id quod non est homo, currit.

Ex quo colligitur; terminum infinitum duplex habere significationem: vnum formale; & hoc est determinatum: vt in exemplo, posito, negatio hominis: alterum materiale: & hoc est incertum; & indeterminatum; scilicet omne illud, quod infinitum: vt non homo pro materiali significat omne id, quod non est homo: siue illud sit verum ens; siue fictum. Vnde de chimera dicitur: quod est non homo: & ided dicit Philosophus in perihemehias: quod terminus infinitus dicitur, tam de eo; quod est, quam de eo; quod non est.

CAPITULUM V.

De terminis ad inuicem comparatis.

HACTENVS egimus de terminis secundum se, & absolute: nunc in isto capite nobis est agendum de illis, secundum quod vnus vnus alteri comparatur. Termini igitur inter se comparati, alij sunt pertinentes; alij impertinentes: pertinentes sunt, qui inter se aliquem ordinem habent, & connexionem; ita, vt ex vnus cognitione ad cognitionem alterius deuenire possimus: vt homo & animal. Termini impertinentes sunt, quorum vnus non ducit in cognitionem alterius; nec aliquem inter se ordinem habent: vt homo, & equus: sapiens, & claudus.

Rursus: pertinentes, alij sunt pertinentes sequela, inter quos est ordo consequentiarum: hoc est, quorum vnus infert alterum: vt homo, & animal; homo & resibile; & isti adhuc sunt in duplici differentia: alij sunt conuenientes: id est, qui conuenienter se inferunt: vt homo, & rationalis; & alij conuenientes: vt homo, & rationalis; ergo homo, ergo animal; & isti sunt pertinentes sequela.

Terminus secundæ intentionis.

Terminus finitus.

Terminus infinitus.

Nota.

Termini pertinentes.

Termini impertinentes.

Pertinentes sequela.

mo. Alij sunt non conuertibiles: quia licet vnus inferat alium: non tamen, e contra: vt homo, & animal: valet enim; homo: ergo animal: non tamen vice versa: animal: ergo homo.

Pertinentes repugnantia.

Alij sunt pertinentes repugnantia: id est, qui adinquit pugnant: & illorum alij sunt oppositi: alij non oppositi, siue disparati: non oppositi sunt, qui significant res diuersas, seu impossibiles: licet inter se, non opponantur: tales sunt species sub eodem genere differentes: vt homo, & leo. Oppositi, alij opponuntur contrarie, qui mutuo se expellunt: vt album, & nigrum. Alij contra dicitur: quoniam vnus dicit alterius negationem: vt homo, & non homo: Alij priuatiue, quorum vnus dicit alterius priuationem: vt videns, & ex-cus: alij relativi, qui mutuan relationem dicunt: vt pater, & filius: & hanc de terminis dicta sufficiant.

CAPVT VI.

De nomine, & verbo.

Quamvis Aristoteles de nomine, & verbo, in prima perihemias pertractet, tanquam de partibus propositionis: nos, quia ad primam operationem intellectus pertinet; de illis in hoc libro, & consequenter in hoc capite post terminorum tractationem agimus. Nomen igitur, secundum Philolophum, vt supra est, est vox significatiua, secundum placitum, sine tempore, cuius nulla pars per se significat, finita, & recta: quam distinctionem, vt explicemus, est prius aduertendum quod nomen sumitur dupliciter: vno modo pro per se significato, & secunde intentionaliter: & sic est vna secunda intentio attributa voci, scripturæ, & conceptui. Secundo modo sumitur pro denominato, & prime intentionaliter: pro nomine vocali, scripto, & mentali, quibus secunda intentio, quæ nomen dicitur, applicatur. Vnde in presenti diffinitur nomen primo modo, cuius diffinitio sic intelligenda venit.

Nomen quid sit.

Nota.

Nomen est vox: id est, est vna secunda intentio applicabilis voci: vt vox est quædã comunc ad vocem ore prolata, scriptam, & mentalem: sicut cap. 2. diximus de prima termini diffinitione: & sic est nomen per vocem significatiuam diffinitur: quia omne nomen est terminus significatiuus: vnde vox ponitur loco generis: & est predicatio fundamentalis. Dicitur significatiua ad placitum: quia, vt diximus; nomen est terminus significatiuus ad placitum: id est, ex institutione non vnus hominis priuati; sed alicuius totius communitatis, vel hominis habentis auctoritatem pro tota communitate: & per hoc a ratione nominis excluduntur voces non significatiuæ, quæ, licet termini sint; non tamen nomina: quamvis enim valeat; est nomen; ergo terminus; non tamen e contra. Dicitur sine tempore, ad excludendum verbum, quod cum tempore significat; vt statim dicemus. Dicitur, cuius nulla pars per se significat: propter terminum complexum, qui non est nomen proprie; nomen enim terminus incomplexus debet esse. Dicitur finita; ad excludendum nomina infinita: vt non homo; non lapis: quæ non sunt verba ad syllogismos.

Dicitur tandem, recta; ad differentiam casu obliquorum, qui non nomina; sed casus nominis dicuntur. Vnde nomen debet esse terminus categoriaticus.

Vnde ex dictis, iuxta Aristotelis mentem, hæc nominis diffinitio deduci potest: nomen est terminus categoriaticus, incomplexus, sine tempore significans, finitus, & rectus: in qua diffinitione, ly, terminus, est genus immediatum nominis: reliquæ particule loco differentia, modo explicato ponuntur.

Verbum similiter dupliciter sumi potest: primo, & secunde intentionaliter: primo modo est copula verbalis ore prolata, siue mentalis, vel scripta: secundo modo est vna secunda intentio attributa tribus prædictis, quæ verbum in concreto appellatur; & sic ab Aristote diffinitur: verbum est vox finita, & recta, & significans tempus, ad placitum, cuius nulla pars est per se significatiua; & est eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Vox ponitur loco generis, modo in diffinitione nominis exposito. Dicitur finita; ad excludendum verba infinita: vt non currit: quia verbum, vt verbum; non potest infinitari: cum sit partem syntagmatis. Dicitur, recta: ad excludendum aduersus verbi: nam solum indicatiuum presentis temporis est verbum. Dicitur, cuius partes, &c. quia verbum debet esse vox incomplexa. Dicitur, significans cum tempore; ad excludenda nomina, & participia.

Alia nominis diffinitio.

Verbum quid sit.

Nota.

Vnde notandum: maximum esse discerni in ter significare tempus; connotare tempus; & significare tempus, siue significare cum tempore. Significare tempus est ex prima institutione nos in cognitionem temporis ducere: vt annus, mensis, dies, &c. Connotare vero tempus est significare primo, & principaliter rem aliquam; & secundario tempus: quia scilicet talis res in tali tempore fieri consuevit: vt prædium significat cibum; & connotat meridiem, in quo fieri solet. Significare autem cum tempore est primo, & principaliter significare aliquam actionem, per modum actionis, cui ab intrinseco competit per aliquam differentiam temporis determinatam mentitari: vt curro, significat cursum factum in tempore presenti. Dixi notante: differentiam temporis determinatam: aliud est significare cum tempore determinato; & aliud cum tempore indeterminate: primam est significare sub aliqua temporis differentia: presentis, nempe, præteriti, aut futuri: & hoc est propriam verbi. Secundum est significare indifferenter, non determinando aliquam prædictarum differentiarum: & conuenit participio: vt amans; possumus enim dicere: sum amans: sui amans: & ero amans.

Si dicas in propositionibus necessarijs, quæ semper veritatis appellantur, verbum absolutum a tempore determinato; nam in ista; homo est animal: ly, est, non vnit extrema tantum pro tempore presenti: cum pro omni tempore sit verum dicere: homo est animal: ergo significare cum tempore determinato non est essenziale verbo.

Respondeo, quod significare cum tempore determinato stat dupliciter: vel cum tempore determinato physico, reali; & in actu exercitio: vel cum tempore

Verbi absoluti a tempore quid sit.

pore determinato Logico, intentionali, in esse cognito, & in actu signato: primo modo est, verbum vnire extrema, & significare illa existere pro aliqua differentia temporis determinate: & vt sic significare cum tempore determinato non est de essentia verbi: secundo modo est vnire extrema secundum esse intentionale pro aliqua differentia temporis determinate in esse cognito: & sic significare cum tempore est de essentia verbi. Vnde quando dicitur, verbum absolutum a tempore, intelligitur de significare cum tempore, primo modo: non vero secundo.

Tandem dicitur verbum esse nota vnionis prædicati cum subiecto: nam formale in verbo est esse copulam, & vnionem inter prædicatum, & subiectum: vt cap. 2. dictum manet.

Vnde iuxta prædicta, sic breuitus; & forte melius; verbum diffiniri valet: verbum est copula in complexa, cum tempore significans, finita, & recta.

Alia diffinitio verbi.

CAPVT VII.

De suppositione, alienatione, & remotione.

Expeditis iam, quæ ad essentiam terminorum spectant: superest; vt illorum proprietates expendamus: quarum prima est suppositio, quæ sic in communi, iuxta Doct. in 1. dist. 21. lit. F. diffiniri potest: suppositio est acceptio termini in propositione pro se, vel pro aliquo in ordine ad aliud, quod de ipso dicitur, secundum exigentiam copulæ. Acceptio ponitur loco generis: nam, cum secundum Aristotelem in 1. Elenchorum cap. 1. res ad scholas adducere non possimus; necesse est vti nominibus pro rebus: ideo inter terminum acceptum, & rem pro qua accipitur, resultat quædam relatio rationis, quæ dicitur acceptio; & est generis in hac diffinitione: quia vt videtur bim. as; alijs etiam proprietatibus terminorum conuenit.

Suppositio quid sit.

Ad dicitur in propositione: nam terminus; licet extra propositionem significet; non tamen supponit quia suppositio est inuenta ad inquirendam veritatem, vel falsitatem propositionum: quæ inquisitioni non nisi in propositione fieri potest.

Tandem, additur in ordine ad aliud, &c. quia terminum supponere, cognoscitur per ordinem ad prædicatum: iuxta illam regulam Boetij. 1. de Trinitate. Talia sunt subiecta; qualia permittuntur prædicata: & ratio est; quia terminum accipimus in propositione pro re: vt de illa negemus, vel affirmemus aliquid, mediante copula: & ideo implicat terminum accipi pro re: quæ talis acceptio terminetur ad prædicatum, quod tali rei attribuitur ab intellectu. Quare suppositio proprie dicitur subiecto conuenire, quæ prædicato: nam quæuis prædicatum etiam supponere dicatur: non tamen anthonomatiæ, & ita proprie: sicut subiectum. Vnde Doct. 1. perihemias inquit: quod prædicatum proprie appellat suam formam supra subiectum, exemplum istorum patet in ista propositione: homo, est animal: vbi ly, homo supponit pro natura humana: & illa substitutio, seu positio loco ipsius humanitatis est quædam secunda intentio, quæ dicitur suppositio termini in propositione, fundata in ly, homo, & terminata immediate ad humanitatem; & vltimate ad ly, animal, quod de ipsa natura, mediante ly, est, prædicatur.

Alienatio.

Alienatio, quæ suppositionis est quædam obliquitas; & distortio, est acceptio termini in propositione, pro significato, quod minus principaliter significat, & pro quo accipitur ratione prædicati adiuncti: vt patet in his; homo est pictus: canis est marmoreus: vbi ly, homo, & ly, canis accipiuntur pro suis significatis minus principalibus, ratione prædicatorum eos a proprijs, & principalibus significatis, alienantibus, & extrahentibus: nam si talia prædicata sibi non apponerentur: starent; homo pro homine viuo; & canis pro cane viuo.

Modus arguendi ex alienatione.

Modus arguendi ex alienatione talis est: a termino alienato ad non alienatum non valet consequentia: non enim sequitur: est homo pictus: ergo est homo: quia arguitur a dicto secundum quid ad dictum simpliciter.

Remotio.

Remotio est acceptio termini in propositione: quando propter repugnantiam in adiecto ex supponente fit non supponens: vt in ista: homo est irrationalis: ly homo propter ly, irrationale, remouetur a rationali, quod vere significat, & pro quo supponere deberet.

CAPVT VIII.

De diuisionibus suppositionis.

Multiplex est suppositionis diuisio: Prima est in suppositionem materialem, & formalem: nam sicut terminus, sui prima diuisione, diuiditur in materialem, & formalem: sic de suppositione est asseuerandum. Suppositio materialis est acceptio termini in propositione pro se ipso: & est duplex: vna intrinseca: alia extrinseca: intrinseca est acceptio termini pro se ipso in ordine ad prædicatum, quod sibi ab intrinseco conuenit: vt in hac: homo est vox; vel sonus: ly, homo materialiter intrinsece supponit; & accipitur in ordine ad vocem: quia vox est de intrinseca illius ratione; vt pro se ipso supponat.

Suppositio materialis duplex.

Suppositio materialis extrinseca est acceptio termini pro se ipso in ordine ad prædicatum, quod sibi ab extrinseco conuenit: vt homo est nomen: homo est terminus: quia tamen nomen, quæ terminus sunt prædicata extrinseca homini: quatenus ex vox.

Suppositio formalis propria.

Suppositio formalis est acceptio termini pro re, quæ a se ipso significat; & est duplex: propria; & impropria: suppositio formalis impropria est acceptio termini in propositione pro eo, quod improprie, metaphorice, & per translationem significat: vt leo in hac propositione: vicit leo de tribu Iudæ: in qua supponit pro Christo Domino: & talis suppositio sex habet species, quæ apud Veracrum cap. 10. Videri possunt.

Suppositio formalis communis.

Suppositio formalis propria est acceptio termini in propositione pro eo, quod proprie significat: & est duplex: alia communis; alia singularis, seu discreta. Communis est acceptio termini communis in propositione pro re, quæ a se significat: & pro qua ponitur in ordine ad prædicatum, ipsam in suo esse communi constituentem: vt homo, in hac propositione: homo est animal.

Suppositio singularis.

Suppositio singularis, siue discreta, est acceptio termini singularis, seu alicuius termini communis signo demonstratio affecti, in ordine ad